

Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä

Sosiaalinen tuki on moniulotteinen ilmiö, jonka keskiössä on ihmisten välinen vuorovaikutus ja siinä olevat voimavarat ihmisen hyvinvoinnille. Sosiaalityölle sosiaalisen tuen teoria voi tarjota tavan toteuttaa sosiaalityötä ihmisen kokonaisvaltaisuus huomioiden eli psykososiaalisen työorientaation. Aikuissosiaalityön asiakkailta on erilaisia sosiaalisen tuen tarpeita, joihin sosiaalityö voi pyrkiä vastaamaan työskentelemällä psykososiaalisesti eli tuomalla työhönsä sosiaalisen tuen eri elementtejä.

Sosiaalisen tuen teorian monimuotoisuus ja käyttökelpoisuus sosiaalityössä

Sosiaalisen tuen teoria ja näin ollen myös sosiaalinen tuki ilmiönä on eräänlainen saateenvarjokäsite, jonka alle mahtuu paljon toisiaan täydentäviä osia. Sosiaalinen tuki onkin käsitteenä hyvin laaja ja epäselvä eikä sille ole olemassa yhtä ainoaa määritelmää. Sosiaalinen tuki voidaan kuitenkin jakaa neljään eri tuen muotoon. Tuen muodoiksi voidaan luokitella instrumentaalinen, emotionaalinen, toiminnallinen ja tiedollinen sosiaalinen tuki. Instrumentaaliseksi tueksi voidaan katsoa esimerkiksi taloudellinen avustaminen, emotionaaliseksi tueksi voidaan ajatella esimerkiksi kannustaminen ja henkinen tukeminen, erilaiset palvelut voidaan puolestaan lukea toiminnalliseksi tueksi ja tiedon jakaminen tai neuvominen tiedolliseksi sosiaaliseksi tueksi. Lisäksi sosiaalinen tuki voi olla joko virallista sosiaalista tukea tai epävirallista sosiaalista tukea riippuen tuen antajasta. Epävirallista sosiaalista tukea voi tarjota kuka tahansa maallikko, mutta virallisen sosiaalisen tuen tarjoajat ovat yleensä ammattiauttajia. Epävirallista sosiaalista tukea voidaan tarkastella myös käsitteen sosiaalinen pääoma kautta.

Sosiaaliseen tukeen voidaan lukea sisään kuuluvaksi asioiden tarkastelu psykososiaalisesta näkökulmasta eli sosiaalityön kohdalla psykososiaalinen työorientaatio. Psykososiaalisessa työorientaatiossa ihmiset ymmärretään kolmijakoisena eli psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena, missä kaikki osat vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin. Psykososiaalisessa työorientaatiossa asiakkaan ymmärtäminen osana hänen sosiaalisia verkostojaan on suuressa roolissa, mikä linkittää sen vahvasti yhteen sosiaalisen tuen teorian kanssa. Psykososiaalinen työorientaatio voidaan ymmärtää työtavaksi, jota toteutetaan kolmella eri tasolla. Intrapsyykkisellä tasolla pyritään vahvistamaan asiakkaan minuutta, interpsyykkisellä tasolla on tarkoituksena tuoda asiakkaan tilanne hänen lähiverkostonsa tietoisuuteen auttaen näin asiakkaan tilannetta paranemaan ja rakenteellisella tasolla pyritään parantamaan asiakkaan mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan.

Aikuissosiaalityö erityisenä ja tärkeänä osana sosiaalityötä

Aikuissosiaalityötä on tehty läpi sosiaalityön historian, vaikka käsitteenä aikuissosiaalityö on itsessään vielä melko uusi. Aikuissosiaalityö on noussut 2000-luvulla sosiaalityön kehittämiskohteeksi, mutta siltikin sitä on tutkittu vielä toistaiseksi aika vähän. Aikuissosiaalityö jää helposti sosiaalityön osa-alueista lastensuojelun varjoon esimerkiksi siksi, että sitä ei pidetä välttämättä yhtä kiinnostavana ja haasteellisena. Lisäksi aikuissosiaalityöstä ei ole samanlaista sääntelyä Suomen laissa kuin esimerkiksi lastensuojelusta on, eikä aikuissosiaalityön asiakaskunta tai toimintatavat ole yhtä tarkasti määriteltävissä kuin monen muun sosiaalityön osa-alueen.

Aikuissosiaalityö määrittyy usein kunnalliseksi perussosiaalityöksi, jonka asiakaskunta koostuu suurimmaksi osaksi yksinasuvista vähävaraisista henkilöistä. Asiakkuuden syy voi usein olla työttömyys tai toimeentulotuen hakeminen. Aikuissosiaalityön tavoitteena voidaan pitää asiakkaiden normaalistamista niin, että he pärjäisivät yhteiskunnassa sen normien mukaisesti ja tulisivat toimeen itsenäisesti. Työskentelyä aikuissosiaalityön asiakaskunnan kanssa voidaan pitää hyvin perinteisenä sosiaalityönä ja näin ollen myös merkittävänä osana sosiaalityötä.

Aikuissosiaalityön asiakkaat tarvitsevat sosiaalista tukea

Aikuissosiaalityön asiakkaiden instrumentaalisia sosiaalisen tuen tarpeita sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta voidaan tutkia esimerkiksi työntekijän tekemästä arvioista asiakkaan taloudellisesta tilanteesta. Emotionaalisen sosiaalisen tuen tarpeita voidaan tutkia esimerkiksi sosiaalityöntekijän arvioista asiakkaan saamasta tuesta lähiyhteisöltä ja ammattilaisilta. Toiminnallisen sosiaalisen tuen tarpeita eli tarpeita erilaisille palveluille ja toimenpiteille voidaan puolestaan tutkia sosiaalityöntekijän arvioista asiakkaan psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista eli terveydentilasta ja arvioista asiakkaan nykyisistä asuinoloista. Tiedollisen sosiaalisen tuen tarpeita eli tarpeita neuvomiselle ja ohjeistukselle voidaan tutkia esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden arvioista asiakkaan päihteiden käytöstä ja väkivallan kokemisesta.

Aikuissosiaalityön asiakkailla voidaan nähdä olevan sosiaalisen tuen tarpeita edellä lueteltujen muuttujien suhteen tarkasteltuna. Erityisesti asiakkaat tarvitsevat instrumentaalista sosiaalista tukea eli taloudellista tukea. Emotionaalista sosiaalista tukea aikuissosiaalityön tarvitsevat erityisesti lähiyhteisöltään. Asiakkaiden sosiaalisen pääoman tila vaikuttaa olevan heikko ja he tarvitsevat nimenomaan epävirallista sosiaalista tukea. Toiminnallista sosiaalista tukea asiakkaat tarvitsevat myös, mutta eivät yhtä paljon kuin instrumentaalista tai emotionaalista sosiaalista tukea. Toiminnallista sosiaalista tukea asiakkaat tarvitsevat erityisesti terveydentilaan liittyen. Tiedollistakin sosiaalista tukea asiakkaat kyllä tarvitsevat, mutta sosiaalityöntekijät eivät ole arvioineet asiakkaiden tiedollisia tarpeita kuitenkaan kovin suuriksi. Tiedollista sosiaalista tukea asiakkaat tarvitsevat erityisesti liittyen päihteiden käyttöön.

Epäviralliseen sosiaaliseen tukeen tulisi kiinnittää enemmän huomiota

On positiivista huomata, että kun aikuissosiaalityön asiakkailla on sosiaalisen tuen tarpeita, niin aikuissosiaalityöntekijät myös työskentelevät pääsääntöisesti sosiaalisen tuen elementtejä työhönsä tuoden. Aikuissosiaalityöntekijöiden voidaan sanoa työskentelevän psykososiaalisesti. Instrumentaalisen sosiaalisen tuen elementtinä aikuissosiaalityössä näyttäytyy esimerkiksi taloudellinen tukeminen toimeentulotukea myöntämällä. Tämä on samalla psykososiaalisen työorientaation rakenteellisella tasolla työskentelyä. Sosiaalityöntekijät tarjoavat myös emotionaalista sosiaalista tukea esimerkiksi kuuntelemalla ja kannustamalla asiakkaita. Tällainen työskentely on psykososiaalisen työorientaation intrapsykkisellä tasolla työskentelyä. Toiminnallisen sosiaalisen tuen elementtejä aikuissosiaalityöstä löytyy myös, sillä sosiaalityöntekijät ohjaavat paljon asiakkaita asianmukaisiin lisäpalveluihin. Tiedollisen sosiaalisen tuen elementtinä aikuissosiaalityössä näyttäytyy asiakkaan neuvominen ja tiedon jakaminen. Asiakkaan tiedon lisääminen näyttäytyy psykososiaalisen työorientaation rakenteellisella tasolla työskentelynä.

Aikuissosiaalityön asiakkaat eivät kuitenkaan vaikuta työskentelevän juurikaan psykososiaalisen työorientaation interpsykkisellä tasolla, sillä he huomioivat yllättävän vähän asiakkaan epävirallisia sosiaalisia verkostoja asiakasta auttaessaan. Sosiaalisen tuen teorian näkökulmasta nimenomaan ihmisen omissa sosiaalisissa verkostoissa olevat mahdolliset voimavarat olisi asianmukaista hyödyntää asiakkaan tilannetta hoidettaessa. Interpsykkisellä tasolla työskentelyn tulisikin lisääntyä aikuissosiaalityössä, jotta asiak-

kaat mahdollisesti saisivat tarvitsemaansa epävirallista sosiaalista tukea myös lähiyhteisöiltään.

Anna Kylmänen

Lapin yliopisto

Kirjoitus perustuu keväällä 2014 valmistuneeseen sosiaalityön pro gradu -tutkielmaani: ”*Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä – mixed methods -tutkielma sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta*”. Tutkielmassa käytettiin yhtenä aineistona Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen keräämää kvantitatiivista aineistoa, joka on kerätty PaKaste (2009–2013) hankkeen yhteydessä ja sisältää laajasti tietoa sosiaalitoimistojen työstä. Tutkielmassa käytettiin myös itse keräämäni kvalitatiivista lisäaineistoa, joka koostui sosiaalityöntekijöiden vastauksista aikuissosiaalityön sisältöön liittyen.